

mejami, važno gradivo bo za naše zборе, ako ne danes, enkrat gotovo, in če smo marljivi, gotovo ne prepozno. Zadnjič pazite, Slovenci, na občno omiko naroda, in pomnite, koliko imamo v ti reči zahtevati od naših zborov. Omika ni podlaga samo blagostanja, temuč tudi prostosti; brez prostosti (svobode) pa ne more razcvetati se narodnost. In kaj smo mi Slovenci brez narodnosti? Kaka pa mora biti naša prava in koristna omika, razun nekterih starokopitnikov vsakdo vé. Da bi ravno prihodnji deželni zbori povsod omiko postavili na naravno národno podlago, skoraj ne smemo pričakovati. Pa koristili bodo gotovo tudi omiki. Ker je pa vsaka omika neomejena in presega ograje enega naroda, in naučena omika bistri glavi le poti odpira, po katerih se duh v lastni prostosti dalje vedri in znanje širi, pripelje nazadnje tudi ptuja omika národno glavo nazaj v domovinsko mišljenje, in nehoté, da si tudi po dolgih ovinkih, podpira národno domačo omiko. Sprejmimo tedaj tudi ptuji uk in čislajmo ga, ker je dozdej edina pot bil do domače omike, podpora zidú naše lastne omike, ktere odvreči ne smemo, dokler nam zidanje ne stoji trdno in dokončano.

Več o vsem tem govoriti mi ne dopusti prostor in čas: naj sklenem tedaj članek ta z besedami začetka, ktere bi vam vsaki dan rad ponavljal: Slovenci pazite!

Slovstvene stvari.

Životopisi.

Spisal P. Ladislav. *H. ...*

II.

Važno za zgodovino slovenske literature bilo bi to, ako bi se nabirali in preobčevali životopisi (življenjopisi) vseh tistih mož, kteri so od Krena sém delali za slovenščino ali za slovenski narod, naj so pisali v slovenskem ali kakem drugem jeziku. Taki spisi bili bi podučni in spodbudni za mladost, pojasnovali bi stanje in osodo slovenščine in zgodovino narodov. Kako živo, na primer, je popisal blaženi Slomšek v življenji Volkmar (Drobt. 1853) žalostni stan slovenščine v tistem času po Štajarskem, če lih njegov namen ni bil ta, da piše zgodovino literature. V takih spisih naj bi se popisovalo kolikor moč celo življenje, posebno pa okolišine, v kterih so delali; ako je pisal kdo po slovensko, naj bi se pridavali izgledi pisave, in sicer v originalu s tistimi besedami in črkami, kakor jih je rabil, da se more potem soditi. Ako pa ni mogoče sestaviti celega životopisa, naj bi se prav priobčavale vsaj posamesne črtice, kdor jih vé ali dobi.

Taki možje bi bili, postavimo, vsi tisti, ki so delali z Japelnom, zakaj ker so se podstopili orjaškega dela, lenúhi gotovo niso bili, in vendar je malo znanega o njih. O Kumerdej-u le to vem, da je bil rojen v Bledu, vodja v Ljubljani, in delal z Japelnom. Debevec, katehet pri nunah, je prvi učil slovensko slovnico. Paglovica je popisal gosp. fajmošter Luka Dolinar*) v Lenčekovem „Romarji“, pa bi se utegnilo kaj več dobiti v literarnem oziru, zakaj spisal je več reči (jaz poznam samo njegovega „Tobija“, pisal je dobro), in bil je Japeljnov učitelj. P. Marko Pohlin, o tem revežu vejo le slabo pripovedovati, pa se mu krivica godí; res, da v slovenščini ni bil srečen, Kopitar ga je napadel, in za njim vsi vpijejo, tega pa ne pomislijo, da je mož veliko pisal (21 spisov je natisnjenih,

*) L. Dolinar je povzel po Šmarski kroniki, hvala njemu zato! Naj bi blagovolil, še kaj priobčiti iz tuhinske kronike. Čast za faro, ki kroniko ima, — čast Paglovicu, ki jo je ustanovil.
Pis.

11 v rokopisu — vide „Mittheil. des hist. Ver.“ 1862) in len ni bil, uneti Slovenec je bil tudi, kar se vidi iz predgovora k slovnici, in ko bi družega ne imel, on je spodbudil Vodnika; ko bi Markota ne bilo, javalne bi imeli Vodnika. Vsakemu svoje! — Joanes Vipacensis, kapucin na Križu pri Ipavi, okoli leta 1700: pisal je 6 zvezkov pridig. Nemškuje, se ve da, toda ne tako, kakor njegovi vrstniki, pri njem ni viditi nemške kulture. Važen je pa posebno v oziru razpоставe besed; on namreč nikdar ne rabi enklitik od konca stavkov, besede bi ne najdeš na prvem mestu. In to je tehtno, ker bil je govornik ter stavil besede, kakor jih je ložeje govoriti, je toraj nam v izgled. — Kje, kedaj je bil rojen? kje se je šolal? Morda je kaj dobiti v kapucinski bukvarnici na Križu? — Kdo je bil Denko? Schönlebná menda tudi še nimamo v slovenskem popisane. — Izmed Štajarcov bi bili Krempelj, Popovič, Selenko, Murko, koroški Gustmann; (Ahaceljna je Slomšek v „Drobtineah“ popisal). — Po takih spisih bi prišlo več imen na svitlo, ki jih pozabljenost skriva k škodi slovenščine.

Naj bi toraj Slovenci, kteri morejo, in kterim je mar za dom, iskali, nabirali in preobčevali, ako lih bi bile posamesne črtice (včasí je sama letnica veliko vredna), zakaj to bodo priležni kamenčki za poslopje. Nekaj jih je že zapisanih po nemški in latinski, take reči naj bi se prepisale po slovenski. Najbolj pripravna shramba zatake zaklade se mi zdijo naše „Novice“, kajti „Novice“ so slovenski „arhiv“; tū imamo vse, kar imamo (koliko izvrstnih preiskav Terstenjakovih, Hicingerjevih itd. hranijo one!). Bilo bi škoda, da bi ležale dragocene reči raztresene po vseh kotih in koledarčkih, da človek ne vé, kje bi iskal ali pa še dobiti ne more, ker nima vseh pri rokah. (To je posebno na deželi in po malih mesticah, kjer človek ne more leteti za vsako reč v „Biblioteko“.) — Ako bi se nabrale po takih zbirkah „Vitae clarorum virorum“, da bi sestavili sčasoma celo knjižico ter jo darovali kot „monumentum perenne“ blaženemu Slomšek-u, ali bi ne bilo to lepo? — Dela je dosti, Slovenci lotite se ga!

Deželni zbori.

Deželni zbor krajski.

Začel se je deželni zbor krajski 8. dné t. m. s slovesno sv. mašo. Že prejšni večer se je njemu na čast in po smislu gosp. žl. Radič-a predstavljala dvanajestica podob iz različne dōbe zgodovine krajske. Gosp. predsednik baron Codelli je pozdravil zbor z ogovorom, v kterem trdno zaupanje razodeva, da bo brez vse strasti dognal mnogo važnih nalog, ki ga čakajo, ter sklenil govor svoj s trikratnim „hoch“ Njih Veličanstvu, kar je zbor nadušeno ponavljal. Po začetnem tem govoru je posnel nekoliko važniših opravil, ki jih je dognal deželni odbor celi čas, kar deluje. — Za tem ste se pretresovale nove volitvi g. dr. Skedel-na in g. Kapele-ta; obe ste bile potrjene; g. dr. Skedel je brž stopil v zbor in postavno obljubo storil; gosp. Kapele-tu pa je bil odpust dovoljen za 14 dni. Za zapisovavca sta bila gg. Guttman in dr. Skedel izvoljena, dokler se ne ustanovi opravilni red.

Ko je vse to bilo končano, je Nj. eksc. c. kr. deželni poglavar baron Schloissnigg zboru izročil iz Dunaja prejeti krasno vezani diplom od 20. oktobra 1860 v slovenskem jeziku (v nemškem ga je prvi zbor že prejel) in pa patent od 26. febr. 1861 v slovenskem in nemškem jeziku, — za tem je izročil še osnovo nove občinske postave, osnovo postave o stroških naprave in ohrane katoliških cerkev

in duhovskih poslopij in kar se tiče druge njih oprave, in pa osnovo postave o šolskih patronatih in o stroških za poslopja ljudskih šol. Ko je gosp. c. k. deželni poglavar vse to izročil zboru, poprime gosp. dr. Toman besedo in se v slovenskem jeziku nadušeno zahvaluje za cesarjeve slovenske pisma takole:

„Od kar je naša dežela zvezana z vladarji iz habsburške hiše, in odkar je naša domovina v dotiki z drugimi deželami, ktere stojé pod temi vladarji, bila je med njima zveza pravičnosti in zvestobe. Naš narod je stal zmirom zvest na strani vladarja, bojeval se je na meji proti Turkom in drugim sovražnikom, ter prelival slovensko krv za blagor cele domovine; naš narod ni nikdar zaostal za drugimi narodi, zmirom je ohranil svitli kinč svoje udanosti in ljubezni; zatoraj so pa našim prededom in dedom tudi vladarji svojo ljubezen skazovali, in so jih obdarovali s posebnimi pravicami. Danes pa je prvokrat, da nas je naš cesar in vojvoda v našem materinskem, slovenskem jeziku nagovoril, in nam pokazal, da je dôba prišla, da se moramo posluževati jezika slovenskega; on nam je dal ustavo, v našem jeziku pisano; dal je zakon enakopravnosti, iz ktere le zamore izrasti stanovitno blagostanje narodov. Kako bi jez mogel o tem molčati, in ne izreči glasne hvale v imenu slovenskega naroda, v imenu vseh vrlih Slovencev za ta dar pravice? Položeno ima biti ustavno pismo v deželni shram; ostane nam porok za postavno veljavo našega jezika. Raduj se, mili slovenski narod! Veseli se, draga domovina! Vem, da bode odmeval od gorá do gorá, od dolin do dolin glas, ki ga vskliknem iz radostnega srca: Slava našem svitlemu cesarju in vojvodu Franc Jožefu I.“

In slava-klici so grmeli po dvorani vsi. Slovesen je bil res ta trenutek, važne pomembe v zgodovini naši, ker prvokrat, kar se shajajo deželni zbori na Krajskem, nam je došlo z lastnoročnim slovenskim podpisom slovensko cesarjevo pismo.

Kar je sledilo v 1., 2. in 3. seji dosihmal važnega, bile so — zraven nekterih temeljitih in nekterih praznih govorov — volitve posamesnih odborov, ki bojo zboru ali po vladi ali po deželnem odboru izročene predloge poprej sami za-se pretresli in jih še le potem občnemu zboru v sklep podali.

Prva reč te vrste je bil popis vseh opravil, ki jih je deželni odbor dovršil in tedaj tudi tistih stvari, ki jih bo predložil zboru v prevdank in sklep. Temeljiti ta popis je složil žl. gosp. Strahl, namestni deželni odbornik, in odbor ga je natisniti dal; gosp. Ambrož ga je zboru bral. Obveljal je dr. Tomanov predlog, naj se za pretres tega popisa izvoli odsek treh zbornikov; izvoljeni so bili gospodje baron Apfaltern, dr. Toman in Brolih.

Pri volitvi odbornikov za pretres opravnega reda, po katerem naj se obravnavajo stvari v občnem zboru in ki ga je osnoval deželni odbor, se je vnelo dosti živo besedovanje; g. Derbič je zagovarjal, naj se sprejme osnova kakoršna je; temu se je protistavil g. dr. Toman, dokazuje, da to nikakor ne gré; gosp. Deschmann ga podpira, in tudi g. dr. Zupan, toda ta pravi, naj se le tisti razdelki v občnem zboru pretresajo, ki jih odsek v pretres prinese; obveljalo je:

naj se celi načrt pretrese v zboru, in po nasvetu dr. žl. Wurzbach-ovem naj se voli 5 odbornikov. Izvoljeni so bili gospodje: grof Ant. Auersperg, dr. Toman, Deschmann, dr. žl. Wurzbach in Krommer.

Dalje se je volil odbor za pretres opravnega reda za deželni odbor. Po nasvetu dr. Zupanovem naj se voli 5 zbornikov; izvoljeni so bili gospodje: žl. Strahl, Derbič, baron Apfaltern, Brolih, dr. Skedel.

Nova občinska (soseskina) postava je med vsemi stvarmi za prerostvo Avstrije po ustavnem duhu najvažniša postava za to, ker je podlaga vsem drugim napravam. Treba je bilo tedaj, da odbor, kteremu naj se izroči vladna osnova v presojo, se napravi veči memo drugih. In izvolilo se je 9 zbornikov, namreč gospodje: bar. Apfaltern, Koren, Zagorc, Ambrož, grof Anton Auersperg, dr. Toman, dr. Bleiweis, Golob, dr. Zupan. Važno nalogo je prejel ta odbor, in možje, ki so izvoljeni bili za to, si bojo gotovo na čelo svojih posvetovanj napisali §. 1 občinske postave od leta 1849, ki pravi: „Svobodna soseska je podlaga svobodne države.“

V 3. seji je bilo po dolgem besedovanji sklenjeno, naj se predlogi deželnega odbora, ki so bili današnji seji namenjeni, poprej pismeno in z dotičnimi podpornicami vsakemu zborniku v roke dajo in potem še le prinesejo občnemu zboru v pretres in sklep. In tako so bili začasno odloženi za današnjo sejo namenjeni predlogi zastran dozidanja v bolnišnici ljubljanski, zastran nornišnice ljubljanske in zastran v kvartiranja vojakov na Krajskem.

Druga zraven soseskine postave važna postava je postava, kako naj se vprihodnje delajo nove ceste in popravljajo stare in komú gré beseda in oblast o tem. Vlada je o tej zadevi izročila osnovo nove postave, ki vse ceste (razun velikih cesarskih, ki se delajo in popravljajo iz državne kase) razdeluje v trojne, namreč deželne, skladne ali kantonske in pa soseskine, in za vsako teh cest določuje, v čigavih rokah ima biti in kdo ima skrbeti za-nje, da se delajo in popravljajo, in kako. Ceste so bile dosihmal sém ter tje velike nadloge ljudém po deželi, kteri so jih mogli delati in plačevati, pa niso smeli nič govoriti. To bo vprihodnje vse drugač; že vladna osnova nove postave je prav pametno in pravično izdelana; kar bo še treba, bo dodal deželni zbor. V odbor za naprejšni pretres vladne osnove so bili izvoljeni gospodje: žl. Langer, Mulej, Derbič, Kozler, žl. Wurzbach, grof Gustav Auersperg, Vilhar.

Za tem je bila volitev odbornikov za na prejšni pretres nove postave zastran patronatov, cerkvenih in šolskih poslopij; izvoljeni so bili gospodje: žl. Strahl, Deschmann, tehant Toman, Krommer, dr. Skedel, Recher, baron Anton Zois.

Na predlog dr. Toman-ov, ki ga je podpiral dr. Bleiweis, je bilo določeno, da dobivanje vstopnic v deželni zbor vprihodnje ne bo več tako nepotrebno težavno, kakor je bilo dozdej, in da se zlasti tudi unanjim ljudém, ki pridejo v Ljubljano, pa želijo v zbor iti, polajša vstop s tem, da vstopnice dobijo tisti dan, kadar pridejo in tudi že med sejo. Očitnost je prva pogodba ustavnega življenja. Danes so bili tudi sedeži zbornikov nekako drugač postavljeni, ker se je kazalo, da tako, kakor so zdaj bili, niso ugodni govornikom.

Ker so odbori za posvetovanje mnogovrstnih postav začeli svoje dela in še le potem, ko bojo saj nekteri teh dovršili svoje naloge, se more začeti občni zbor, tedaj ta teden ne bo občnega zbora.

*) Diplom in patent so Njih Veličanstvo podpisali tako-le: Franc Jožef. Dobro nam je délo to viditi z lastnimi očmi. Naj tistim šolskim in kancelijskim gospodom, kterim je naša sedanja, že od leta 1845 vpeljana in v vseh c. kr. zakonikih že davno rabljena pisava tolikšen trn v pēti, da jo denuncirajo za „panslavistično“, prepovedujejo in izbrisujejo, ta cesarjevi podpis bode autentično kazálo, da ta pisava je zdaj edino prava slovenska, vsaka druga je spaka slovenskih besed in imén.